

ХУДОЖНЯ ТРАНСФОРМАЦІЯ АФЕКТУ В ПОВІСТІ ТОДОСЯ ОСЬМАЧКИ «РОТОНДА ДУШОГУБЦІВ»

Бойко Вікторія Валентинівна

аспірантка кафедри української філології та журналістики

*Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
вул. Шевченка, 1, Кропивницький, Україна*

Межа ХХ – початку ХХІ століття – час активної інтеграції суміжних наук. Взаємозв'язок психології та літературознавства при цьому позначається в царині психопоетики як явища, що виявляє нерозривний зв'язок особистості автора як психологічної категорії і художності його творів. Дослідженню поетики афекту в процесі цього синтезу належить вагоме місце. У статті осмислюється специфічний психічний стан страху, який зафіксовано в низці спогадів про Тодося Осьмачку та в його психоавтобіографічній повісті «Ротонда душоубців». На основі психоаналітичної розвідки З. Фрейда «Страх» зроблено висновок про те, що Тодосеві Осьмачці притаманний не невротичний, а реальний страх, тобто такий, який є чимось раціональним і природним, іншими словами, реакцією на сприйняття зовнішньої небезпеки. Основним проявом реального страху, за З. Фрейдом, є рефлекс утечі як вияв інстинкту самозбереження. На основі мегатексту доведено, що сам письменник, як і герої його психоавтобіографічної повісті «Ротонда душоубців», фізично втікає від переслідувань радянської терористичної влади, переходячи і зберігаючи себе. В. Фащенко, аналізуючи емоційні, вольові та пізнавальні психічні стани, виокремлює вольову діяльність людини, яка переважає над емоційною та полягає у свідомій постановці мети. І у спогадах про митця і у вербалізованих інтенціях головного героя його повісті Івана Бруса прослідковуємо, що такою метою є порятунок та боротьба. Психічний стан страху, який притаманний Тодосеві Осьмачці, розглядаємо як вияв вольової та активної особистості.

***Ключові слова:** психопоетика, особистість, мегатекст, психоструктура, афект, емоції, вольова сфера, симуляція божеств.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. Теоретико-літературний дискурс кінця ХХ – початку ХХІ століття характеризується інтеграцією із суміжними науками, зокрема філософією, історією, психологією, антропологією тощо. Як зазначає польський дослідник Я. Славінський, «у будь-який час гуманістична дисципліна нагадує більше набір діалектів, ніж єдиновживану мову. Її найприроднішим станом є поліфонія теоретичних істин» (Sławiński, 2006).

В українському літературознавстві такий взаємозв'язок чи не найяскравіше проявився в розвитку психології творчості «як однієї з межових галузей» (Михида, 2012, с. 33). Ключовим у дослідженнях вітчизняних науковців стає розуміння художнього твору як явища, що нерозривно пов'язане з особистістю його автора як психологічною категорією, звідси письменник стає суб'єктом наукових пошуків. Цей напрям літературознавчих досліджень трансформується в психопоетику як «синтезування наукових потуг двох наук: психології і літературознавства у царині психічного буття автора і літературного твору» (Михида, 2012, с. 74).

Постаті Тодося Осьмачки присвячено низку різноаспектних наукових розвідок. Однак необ-

хідність ґрунтового психопоетикального розгляду особистості митця та вираження його психічних особливостей у творчості зумовлює актуальність нашої публікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомими науковими розвідками в галузі психопоетики є «Психоісторія новітньої української літератури: проблеми психосемантики і психопоетики» Н. Зборовської, «Психопоетика українського модернізму: проблема реконструкції особистості письменника» С. Михиди, «Психоаналітична парадигма української прози третини ХХ сторіччя» А. Печарського, «Психопоетика творчості Валер'яна Підмогильного» І. Скляр та ін.

Розгляд художнього тексту крізь психологічну призму стає підґрунтям для розвитку галузі досліджень, відомої як affect studies. Початком фундаментального аналізу цього питання вважають працю Б. Массумі «Автономія афекту», у якій вчений характеризує особливий стан афекту як доперсональну енергію, «що пов'язана з переходом від одного емпіричного стану тіла до іншого, і яка означає посилення або послаблення цього тіла до дії» (Массумі, 1987, с. 16). Однак через множинність методів і теоретичних підходів до питання

афектів у різних галузях науки, зокрема психології та психіатрії, філософії, історії та літературознавстві, виникають труднощі під час тлумачення цього поняття.

Формулювання мети і завдань статті.

Метою статті є аналіз афективних станів, зокрема страху, в особистих та літературних виявах Тодося Осьмачки. Поставлена мета передбачає реалізацію таких завдань: 1) на матеріалі мегатексту, зокрема спогадів про письменника, експлікувати окремі вияви його психосвіту; 2) дослідити особливості афективних станів в особистих та літературних виявах письменника.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розуміння поняття афекту пов'язане з поняттям емоції. У психології емоції тлумачать як «психічне відображення у формі безпосереднього упередженого переживання змісту життєвих явищ і ситуацій, обумовленого відношенням їхніх об'єктивних властивостей до потреб суб'єкта» (Шапар, 2007, с. 127). Психологія визначає афект як «сильне, відносно короткочасне нервово-психічне порушення, емоційний стан, пов'язаний з різкою зміною важливих для суб'єкта обставин» (Шапар, 2007, с. 34). На думку Дж. Бренкмана, особливим є розгляд афективних станів людини в літературі, адже людські емоції тісно пов'язані з фігуративним і риторичним мовленням. Афект, як зазначає Дж. Бренкман, міститься не в розмові про почуття, а в самому способі розмови, так званому специфічному літературному голосі: «настрій і троп пов'язані так тісно, що немає одного без іншого» (Brenkman, 2020, с. 9). У наведеній думці вбачаємо спільність поглядів на літературу в дослідників поетики афекту та психопетики, оскільки в психопетичі «настрій» розглядаємо як стан, а «троп» як художність, іншими словами, художність, породжена психікою. В. Фащенко розширює вказану думку, зазначаючи, що «за змістом психологія розрізняє сімдесят емоційних етапів – від журби до блаженства. А скільки ж ще існує неназваних, змішаних, багатоярусних! Їх і прагне (не цураючись, звичайно, відомих простих визначень) передати, відтворити, явити в реальній складності художня література» (Фащенко, 1988, с. 64).

С. Михида узагальнює, що «активний творчий процес неможливий поза емоціями» (Михида, 2012, с. 66). Також літературознавець зазначає, що продуктивність повноформатного психологічного аналізу, «коли вивчення психічної структури митця, його свідомого й підсвідомого, адекватного і психопатичного станів

сприяє визначенню як змістових, так і формальних аспектів художності, і навпаки» (Михида, 2012, с. 81).

На взаємозв'язок психіки Тодося Осьмачки з його психоавтобіографічною повістю «Ротонда душоубців» вказує Н. Зборовська, пишучи: «усе, що показано Т. Осьмачкою в повісті («Ротонда душоубців»), проходить через особисті почуття, уявлення і переконання письменника» (Зборовська, 1996, с. 60). Думка М. Слабошпицького підтверджує вище написане: «У кожному його творі – у «Старшому боярині», у «Плані до двору», в «Поетові» – фотографія саме його життя, вписаного в трагічний контекст епохи. Але особливо концентровано це бачимо саме в «Ротонді душоубців» – одній із найтрагічніших, найскорботніших книг в українській літературі» (Осьмачка, 2008, с. 285). Працею, що корелює з нашим дослідженням, є наукова розвідка В. Марка «Сублімація страху в художньому світі В. Винниченка» (Марко, 2005).

Однією із сильних емоцій, про яку пишуть у спогадах про письменника, є страх. З. Фройд пов'язує почуття страху зі станом афекту, зазначаючи, що це «суб'єктивний стан, у якому опиняється людина, відчувши, як і ній «розвивається страх»; такий стан називають афектом» (Фройд, 1998, с. 400).

Знайомі Тодося Осьмачки згадують один виразний епізод із особистого життя письменника, який можемо охарактеризувати як стан афекту. Зі спогадів Л. Коваленко дізнаємося про неконтрольований вибух емоцій, пов'язаний із ймовірним втручанням у його творче життя. Після перегляду своїх рукописів Тодось Осьмачка пережив стан, коли «раптом із страшним криком він накинувся на свою дружину з обвинуваченням, що вона пустила в хату гепеушника і той читав Осьмаччині вірші. Повернувшись із школи додому, Осьмачка плював на рукописи і рвав їх. Потім кинувся до дружини і почав душити її» (Коваленко, 1998, с. 16). (Курсив наш – В. Бойко). У «Ротонді душоубців» фіксуємо подібний афективний стан у Івана Бруса, пов'язаний із ситуацією з його молодшою сестрою. Пріська погрожувала братові, що розповість батькові, що син не вчиться, а читає книжки. Реакцію на це Тодось Осьмачка описує так: «І Іван не витримав, і з якимсь скажено-труйним настроєм кинув очима навколо себе, і, вгляdivши перед собою ніж, схопив його і з усієї руки шпурнув у вікно, у те обличчя, що сміялося з його... Ніж проскочив сітку і тільки зачепився колодочками, щоб не вилетіти надвір. Але Пріські він дістав зачепити чоло

коло правого виска... І надворі почувся *несамовитий* крик. Він отверезив хлопця, і в його грудах *занімів* одворотний *холод страху*.

Він не знав, що з собою робити, але добре знав, що йому від батька чи буде щось за читання, але за ніж і сестрине чоло щось добре *окошиться* на його шкірі. І він *рвонувся тікати* з хати куди завгодно, аби не ждати заробленого. І *скочив*, і *панічно* вхопився ручки коло дверей... Та *жах і безум!*» (Осьмачка, 2008, с. 47). (Курсив наш – В. Бойко).

Без заглиблення в причини таких афективних (неконтрольованих) станів можна зробити поверховий висновок про психопатію письменника, можливий невротичний розлад. Однак дослідниця родоводу Тодося Осьмачки В. Коваленко зазначає, що «та конфліктна історія із сестрою і нелюдська батькова кара викликає шквал емоцій та є цінним психоаналітичним матеріалом для пояснення поведінки й окремих рис характеру уже дорослого чоловіка» (Коваленко, 2018, с. 58). Тож на основі мемуарів та психоаналітичних розвідок ми розглядаємо цей стан як прояв реального страху.

У розвідці «Страх» З. Фройд розділяє реальний та невротичний страх, де реальний страх є «чимось раціональним і природним, його можна назвати реакцією на сприйняття зовнішньої небезпеки, тобто сподіваного, передбачуваного ушкодження» (Фройд, 1998, с. 398). Про реальну зовнішню небезпеку для Тодося Осьмачки дізнаємося з низки спогадів. Наприклад, Л. Коваленко пише, що «ота підозра і страх, що *гепеушники хочуть і можуть крадькома читати його вірші*, не лишила Осьмачки і через добрих двадцять років після того, як він вперше кинув це обвинувачення на свою нещасну дружину» (Коваленко, 1998, с. 18). (Курсив наш – В. Бойко). В. Покальчук зазначає, що поет «*доведений був, власне, до божевілля страхом перед арештом* – згадати б тільки фільтрацію населення, тисячі людей арештовували і в Лук'янівській тюрмі допитували, пересівали, чи не виявиться часом ворог» (Покальчук, 1995, с. 147). (Курсив наш – В. Бойко). Цей спогад повністю вписується в концепцію З. Фройда про реальний страх, де реакцією є фактичне божевілля митця, а реальною зовнішньою небезпекою – вже «сподіваний» арешт.

З. Фройд також відзначає, що реальний страх «пов'язаний із рефлексом утечі і його можна вважати за вияв інстинкту самозбереження» (Фройд, 1998, с. 398). На наявність такого рефлексу в психоструктурі письменника вказує В. Покальчук, згадуючи, що Тодось Осьмачка якось розповідав: «Утратив спокій. Здавалося,

що от-от ідуть мене заарештувати. І *пішов я вночі з дому*. Цілу ніч блукав вулицями Києва і забрів на Борщагівку, та ще блукав...» (Покальчук, 1995, с. 146). (Курсив наш – В. Бойко). Тікає від чекіста й героїня психоавтобіографічної повісті «Ротонди душоубців» Гапуся: «І дівчину охопив *тваринний жах*, вона *рвонулася* тікати туди, куди очі бачили. Але і чекіст рушив бити за нею... І догнав, і вхопив її за руку, і почав тягти її з собою. Вона спочатку тільки *отягалася* та *пищала*. Але коли побачила перед собою візника, до якого її провадив чекіст, то зараз же, не *випорснувши* у його з рук, сіла на пішок і на всю горлянку зіпнула:

– Гвалт, рятуйте!.. Гвалт, рятуйте, хто в Бога вірує!.. Гвалт, рятуйте, хто в Бога вірує!..

І чекіст уже нервово і поквалливо шарпнув дівчину до східців брички, неначе мішок з піском. А вона все не переставала *несамовито зіпнати*. Нарешті він і зупинився, нагнувся до неї і затулив долонею рот. Вона його вкусила і *вирвалася*. І знов поза візником майнула *тікати*» (Осьмачка, 2008, с. 109–110). (Курсив наш – В. Бойко).

Основним виявом реального страху (за З. Фройдом) у Тодося Осьмачки, на нашу думку, є інстинкт самозбереження, який виявляється на особистому та художньому рівнях однаково сильною мірою. Л. Коваленко зазначає, що «...Осьмачка *єдиний зберігся* з тих літераторів, з якими був пов'язаний, чи які існували в той самий час у Києві. Єдиний зберігся, зумів вийти на еміграцію і писати тут вільно і одверто, чого вони ніколи не могли робити» (Коваленко, 1998, с. 14). (Курсив наш – В. Бойко). Про необхідність самозбереження думає й Іван Брус у «Ротонді душоубців»: «Так. Прийшов слухний час для москаля, і він всіх погнав на смерть, аби самому жити. Погнав усіх в одно місце, тільки різними шляхами. І то так, щоб ніхто ніде не почув по всіх чужих землях і найбільш чішого зітхання того народу, якого нищить... І Брус зрозумів, що *він потрібен серед цього всенаціонального знищення*. Він не дурно себе *рятує*. Його правдиве слово у прийдешньому мусить стати свідком і оборонцем повалені нації» (Осьмачка, 2008, с. 243–244). (Курсив наш – В. Бойко).

В. Фащенко пише про те, що «за шкалою трьох основних психічних процесів наука розрізняє емоційні, вольові та пізнавальні стани, котрі в дійсності взаємопереплетені й взаємозумовлені» (Фащенко, 1988, с. 62). Необхідність функціонування «чистих» процесів зумовлена потребою теоретичного осмислення того чи того питання чи зображення в конкретній

ситуації – «і тоді ясніше розкриваються таємниці людського буття» (Фащенко, 1988, с. 62). Зауважимо, що, на думку дослідника, «вольова діяльність людини, що полягає у свідомій постановці мети, тісніше пов'язана з темпераментом і характером, ніж емоційні стани» (Фащенко, 1988, с. 68).

Перевагу вольової сфери над емоційною бачимо в психоструктурі Тодося Осьмачки. О. Шалапа, жителька с. Куцівки, згадує, що після смерті Григорія Косинки, початку масового терору, який не обійшов би й самого Тодося Осьмачку, митець втрачає психічну рівновагу. Після чого письменник вирішує «*симулювати шизофренію*, щоб, виживши у цій Всесвітній божевільні, усе занотувати, зібрати якомога більше свідчень про звірства радянської влади над українським народом. Вірніше, він говорив їм правду, а його зарахували божевільним (хто ж розумним назве того, хто одягається у вереницю, говорить владі в очі те, що думає, молить у церкві і читає Тараса Шевченка?)» (Мошенський, 2016, с. 19). (Курсив наш – В. Бойко).

Вважаємо, що симуляція божевілля (шизофренії) і є тією свідомою постановкою мети, за В. Фащенко, яка підтверджує думку про перевагу вольової сфери психосвіту митця над емоційною. Думки, висловлені Іваном Брусом, стають аргументом підтвердження нашого припущення про те, що симуляція божевілля – свідомий вибір: «Іван Овсійович *рішив симулювати божевільного на шизофренію*» (Осьмачка, 2008, с. 166). (Курсив наш – В. Бойко).

На основі мегатексту та проаналізованих психоаналітичних досліджень ми можемо зробити висновок, що симуляція божевілля як свідомою постановкою мети – це не тільки інстинкт самозбереження за умови реального страху; це свідомий вольовий вибір задля збереження правдивих свідчень про радянську дійсність, про процеси знищення українського народу; фіксації цього у творах задля застереження майбутніх поколінь. Підтвердженням цієї думки є аналіз мети, який робить Іван Брус після того, як вирішив симулювати божевілля: «І тут можна буде з деkim порахуватися і за свою національну кривду, і можна буде почувати себе, неначе жовнір у шанцах, *супроти історичної несправедливості*, дарма що песимізм, породжений реальним життям, буде часто умовляти серце перестати битися. І Іван Овсійович схвилювано потер обома руками собі чоло. Так... Це

його шлях рятунку і боротьби...» (Осьмачка, 2008, с. 166). (Курсив наш – В. Бойко).

Про силу волі Тодося Осьмачки О. Шалапа згадує так: «ось він спить, де прийдеться і їсть, що подадуть. Знаєте, Тодось за весь український народ, як мученик, несе наругу і приниження, як отой Ісус Христом на хресті» (Мошенський, 2016, с. 19). М. Жулинський так вказує на зв'язок митця з Україною: «Тодось Осьмачка свою особисту трагедію виводив із драматичної долі України й беззастережно пов'язував свої муки й страждання із фатальною залежністю митця від історичної долі його народу» (Жулинський, 1994, с. 89).

Уважаємо, що Тодось Осьмачка – особистість вольова та активна, а не пасивна. Опіраючись на здобутки гуманістичної психології, С. Михида підкреслює необхідність орієнтуватися «на бачення особистості активної», звертаючи увагу на «роль свідомості та самосвідомості в детермінації поведінки й емпатії людини» (Михида, 2012, с. 25). Про активну, а не пасивну особистість, пишуть і дослідники афективних станів, зазначаючи, що афект – це рушій переходу свідомості від пасивного стану до активного, від загального до індивідуального, від «інтенційного фонового переживання» до «актуального cogito» (Гуссерль, 2018, с. 71). Д. Г'юм озвучує ідею, згідно з якою людина, яка керувалася б самим розумом, «існувала б лише пасивно, оскільки сам по собі розум не здатен до активної дії і тільки афект на базі раціональної оцінки світу стимулює діяльність особистості» (Г'юм, 2003, с. 348).

Висновки та перспективи подальших досліджень. У розвідці детально проаналізовано особливі психоемоційні вияви Тодося Осьмачки на рівні особистому та творчому. З'ясовано, що страх як ключова емоція стала передумовою афективних станів митця. На основі психоаналітичних розвідок З. Фрейда доведено, що страх Тодося Осьмачки – не невротичний, а реальний, тобто зумовлений зовнішніми чинниками.

Мемуари та художні твори дають нам підстави стверджувати, що вольова сфера в психіці Тодося Осьмачки переважає над емоційною, адже симуляція божевілля – це свідомою мета протистояти тоталітарному режимові. Усебічний розгляд психічних станів на рівні особистому та художньому стане предметом наших подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуссерль Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки / пер. з нім., післямова В. Кебуладзе. Харків : Фоліо, 2018. 371 с.
2. Г'юм Д. Трактат про людську природу : Спроба запровадження експериментального методу міркувань про об'єкти моралі / за ред та з передм. Е. К. Мосснера; 3 англ. пер. П. Насада. Київ: Видавничий дім «Всесвіт», 2003. 552 с.
3. Жулинський М. Тодось Осьмачка. *Історія української літератури ХХ століття* : у 2 кн. Київ : Либідь. 1994. Кн. 2. Ч. 1. С. 89–98.
4. Зборовська Н. В. «Танцююча зірка» Тодося Осьмачки. Київ : МСП «Козаки», 1996. 63 с.
5. Коваленко В. М. Русалко з Куцівських ярів. Черкаси : Видавець Ю. А. Чабаненко, 2018. 220 с.
6. Коваленко Л. У пошуках «справжньої України». *Живий Осьмачка : спогади* / упоряд. С. Козак. Детройт : «Українські вісті», 1998. С. 35–85.
7. Марко В. П. Сублімація страху в художньому світі В. Винниченка. *Наукові записки*. Кіровоград: КДПУ ім. В. Винниченка, 2005. Вип. 62. с. 26–34. (Серія: Філологічні науки (літературознавство, мовознавство).
8. Михида С. П. Психопоетика українського модерну : Проблема реконструкції особистості письменника : монографія. Кіровоград : «Поліграф–Терція», 2012. 362 с.
9. Мошенський С. П. Куцівський бурлака. Черкаси : «ІнтролігаТОР», 2015. 112 с.
10. Осьмачка Т. С. Ротонда душогубців : оповідання / післямова М. Ф. Слабошпицького. Київ : Український письменник, 2008. 287 с.
11. Покальчук В. Ф. Тодось Осьмачка (фрагмент зі спогаду). *Сучасність*. 1995. № 5. С. 146–147.
12. Фащенко В. В. Вибрані статті. Київ : Дніпро, 1988. 373 с.
13. Фройд З. Вступ до психоаналізу / пер. з нім. П. Тарашук. Київ : Основи, 1998. 709 с.
14. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
15. Brenkman J. Mood and Trope: The Rhetoric and Poetics of Affect. Chicago: Chicago UP, 2020. 304 p.
16. Massumi B. Notes on the Translation and Acknowledgements. *A Thousand Plateaus*. Minneapolis : U of Minnesota P, 1987. P. 16–19.
17. Sławiński, Janusz 2006. „Wszystkoodpoczątku”. W: Janusz Sławiński. Miejscainterpretacji. Gdańsk: słowo/obraz-terytoria

REFERENCES

1. Husserl, E. (2018). *Dosvid i Sudzhennia. Doslidzhennia henealogii lohiky*. [Experience and Judgment: Investigations in a Genealogy of Logic]. Kharkiv : Folio. [in Ukrainian]
2. Hume, D. (2003). *Trakrat pro liudsky pryrodu : Sproba zaprovadzhenia eksperymentalnoho metodu mirkuvan pro obiekty morali*. [A Treatise of Human Nature: Being an Attempt to introduce the experimental Method of Reasoning into Moral Subjects]. Kyiv : Vsesvit. [in Ukrainian]
3. Zhulynskiy, M. (1994). *Todos Osmachka*. [Todos Osmachka]. *Istoriia ukrainskoi literatury XX stolittia: u 2 kn.* Київ : Kyiv. [in Ukrainian]
4. Zborovska, N. V. (1996). *Tantsuiucha zirka Todosia Osmachky*. [Dancing star of Todos Osmachka]. Kyiv : MSP «Kozaky». [in Ukrainian]
5. Kovalenko, V. M. (2018). *Rysalko z Kutsivskykhyariv*. [Rysalko from Kutsivsky ravines]. Cherkasy : Vydavets Yu. A. Chabanenko. [in Ukrainian]
6. Kovalenko, L. (1998). *U poshukakh «spravzhnoi Ukrainy»*. [In search of the «real Ukraine»]. *Zhyvyi Osmachka : spohady / uporiad. S. Kozak. Deimond : «Ukrainskivisti»*. [in Ukrainian]
7. Marko, V. P. (2005). *Sublimatsiia strakhu v khudozhnomu cviti V. Vynnychenka*. [Sublimation of fear in the artistic world of V. Vinnichenko]. *Naukovi zapysky. Kirovohrad. KDPU im. V. Vynnychenka. Vyp. 62. S. 26–34*. [in Ukrainian]
8. Mykhyda, S. P. (2012). *Psykhopoetyka ukrainskoho modernu: Problema rekonstruktsii osobystosti pysmennyka*. [Psychopoetics of Ukrainian modernism: The problem of reconstruction of the writer's personality]. Kirovohrad: «Polihraf – Tertsiiia». [in Ukrainian]
9. Moshenskiy, S. P. (2015). *Kutsivskiy burlaka*. [Kutsivskiy burder]. Cherkasy : IntroligaTOR. [in Ukrainian]
10. Osmachka, T. (2008). *Rotonda dushohubtsiv : opovidannia* [«Rotonda of murderers» : story]. Kyiv : Ukrainskiy pysmennyk. [in Ukrainian]
11. Pokalchuk, V. F. (1995). *Todos Osmachka (frahment zi spohadu)*. [Todos Osmachka (fragment from memory)]. *Suchasnist. № 5. S. 146–147*. [in Ukrainian]
12. Fashchenko, V. V. (1998). *Vybrani statii*. [Selected articles]. Kyiv : Dnipro. 373 s. [in Ukrainian]
13. Froid, Z. (1998). *Vstup do psykhoanalizu*. [Introduction to psychoanalysis] / per. z nim. P. Tarashchuk. Kyiv. [in Ukrainian]

14. Shapar, V. B. (2007). Suchashyi tлумachnyi psykhohichyi slovnyk [Modern explanatory psychological dictionary]. Kharkiv: Prapor. [in Ukrainian]
15. Brenkman, J. (2020). Mood and Trope: The Rhetoric and Poetics of Affect. Chicago: Chicago UP. [In English]
16. Massumi, B. (1987). Notes on the Translation and Acknowledgements. *A Thousand Plateaus*. Minneapolis : U of Minnesota P. [In English]
17. Sławiński, J. (2006). „Wszystkoodpoczątku”. W: Janusz Sławiński. *Miejscainterpretacji*. Gdańsk:słowo/obrazterytoria. [In Polish]

LITERARY TRANSFORMATION OF AFFECT IN THE STORY OF TODOS OSMACHKA “ROTUNDA OF MURDERS”

Boiko Viktoriia Valentynivna

*Postgraduate Student at the Department of Ukrainian Philology and Journalism
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
1, Shevchenka Str., Kropyvnytskyi, Ukraine*

The turn of the 20th to the beginning of the 21st century is a time of integration of related sciences. At the same time, the relationship between psychology and literary studies is indicated in the realm of psychopoetics as a phenomenon that reveals the inextricable connection between the author's personality as a psychological category and the artistry of his works. The study of the poetics of affect in the process of this synthesis has an important place. The article revealed a specific mental state of fear and it is certified in a number of memories about Todos Osmachka and in his psychoautobiographical novel «Rotunda of Murders». It is based on Z. Freud's psychoanalytic research «The Fear», it is concluded that Todos Osmachka is not a neurotic, but a fear itself, that is something rational and natural, in other words, a reaction to the perception of external danger. According to Z. Freud, the main manifestation of real fear is the escape reflex as a manifestation of the instinct of self-preservation. On the basis of the megatext, it is proved that the writer himself, like the heroes of his psychoautobiographical novel «Rotunda of Murders», physically escapes from the persecution of the Soviet terrorist authorities, hiding and preserving himself. V. Fashchenko, analyzing emotional, volitional and cognitive mental states, singles out strong-willed activity of a person, which prevails over emotional and consists in conscious goal setting. And in the memories of the artist and in the verbalized intentions of the main character of his story, Ivan Brus, we trace that such a goal is salvation and struggle. We consider the mental state of fear, which is characteristic of Todos Osmachka, as a manifestation of a strong-willed and active personality.

Key words: *psychopoetics, personality, megatext, psychostructure, affect, emotions, volitional sphere, simulation of madness.*